

<http://www.israelsmisjonen.no/ressurser/materiell/prekenverksted>

Femte søndag i påsketiden – 10. mai 2020

Prekentekest: Joh. 15, 1-8

Lesetekst I: Hos. 14,5-9 el. Apg. 4,32-35

Lesetekst II: Rom 11,13-20

Jesus: «*Bli i meg, så blir jeg dere...*»

Innledning

Vi er underveis fra påske til pinse, og det gir god mening at vi på tre av søndagene i denne tiden lytter til avsnitt fra Jesu avskjedstale i Johannesevangeliet. Vi lytter til hva den oppstandne Jesus delte med sine disipler siste kvelden de var sammen. Og vi nærmer oss høytiden da Den hellige Ånd gav disiplene utrustning og frimodighet til å vitne for andre om Jesu frelsesverk.

Det er v 1-8 som er vår prekentekest, men vi ser at Joh 15,1-17 er en enhet i bildebruk og innhold. Det handler om fellesskapet mellom Jesus og hans disipler, og disiplenes avhengighet av ham. Utgangspunktet er Jesu bruk av vintreet som bilde på forholdet mellom ham og disiplene. Sammenligningen med vintreet er en allegori, ikke en lignelse. Lignelsen er en eksempelfortelling som vil illustrere et hovedpoeng. Vingårdslignelser har vi i Mk 12,1-11 og Lk 20,9-19. En allegori betyr egentlig å “si noe ved å si noe annet”, en billedlig framstilling av en egenskap eller en ide. Hvert element i allegorien kan tolkes i overført betydning (f. eks. Joh 10,1-10, den gode gjeteren).

Teksten

V 1. Hva mener Jesus når han kaller seg det sanne vintre? Sann kan oversettes med virkelig eller reell, i motsetning til noe som ikke er hva det utgir seg for å være. Det er neppe sammenligningen med et vanlig vintre som er poenget for Jesus. Vi bør heller bla tilbake i GT for å se hvordan Israel der beskrives som et vintre (også som en vingård). Vintre-metaforen var velkjent i jødedommen. Et av ornamentene på templet i Jerusalem var et vintre med drueklaser i mannsstørrelse. I makkabeertiden fantes det mynter med vintre som symbol. Viktige tekster er Sal 80,9-16; Jes 5,1-7; Jer 2,21f; Esek 15,1-8; Hos 10,1f. “Jeg plantet deg som et edelt vintre, en helt igjennom ekte plante. Hvordan er du da blitt forvandlet til villskudd, et uekte vintre?” (Jer 2,21). Israel forlot Herrens veier, og ble ikke det vintreet/gudsfolket det var kalt til å være. Men når Jesus

kommer, skapes et nytt gudsfolk, et nytt vintre. Dette vintreet er sant i den mening at det ikke vil svikte og bli fruktløst. Jesus er dette vintreet, og de som podes inn på dette treet, har fått et nytt liv.

Her er det er det mulig å trekke inn flere teologiske poenger som fort vil sprengne rammen for en preken, men som likefullt er relevante:

I Rom 11 bruker Paulus oljetreet som bilde på Guds folk, og minner de troende hedninger om at de ikke skal være hovmodige i møte med jøder som ikke bekjenner Jesus som Messias. De er blitt hugget av for at hedninger skal kunne podes inn på treet. Men også Israels avhugne grener skal en gang bli podet inn igjen (Rom 11,17-27). Og også nå er det noen av Israels ætt - en rest - som er kommet til tro og blitt en del av den nye pakts gudsfolk (Rom 11,5).

En annen tanke som melder seg, er hva som skjedde da menneskene etter syndefallet ble sendt ut av hagen og mistet adgangen til livets tre (1 Mos 3,22-24; jfr 2,9). Troen på Jesus gir fellesskap med ham som har kommet for å gjenopprette fallets skade og gi oss det liv som livets tre i hagen symboliserte. Både vintreet (Joh 15) og oljetreet (Rom 11) vitner om at Gud gjennom Jesus har opprettet en ny pakt og vinner seg et gudsfolk av både jøder og hedninger.

V 2. “Min far er vingårdsmannen” sier Jesus. Det betyr at det er Gud selv som har omsorg for at grenene skal leve og bære frukt. Han opptrer som enhver vingårdseier, og kutter av visne/døde grener og beskjerer de friske. Rensing og beskjering må til, om friske grener skal bære frukt. Hva frukt er, står ikke direkte. Av sammenhengen videre forstår vi at det dreier seg om å holde Guds bud og elske med den kjærlighet han har elsket oss med (v 9 ff). Frukt er et mye brukt uttrykk om hva troens liv leder til hos Guds folk, f. eks. lysets frukt (Ef 5,9), rettferdighets frukt (Fil1,11) Åndens frukt (Gal 5 22f).

V 3-4. Renselsen skjer ved at Jesu ord gjør sin gjerning i oss. Her brukes logos, som også er uttrykket som brukes om Jesus selv i johannesprologen (Joh 1,1-3). Slik ser vi den nære forbindelsen mellom Jesus selv og budskapet han forkynner. Lytter vi ikke regelmessig til Guds ord, fjerner vi oss fra den posisjon hvor vingårdsmannen kan rense oss og sette oss i stand til å bære frukt. Og det er ved å lytte til Jesu ord at vi bevares i det friggjørende og livgivende forhold til ham. Faktorenes orden er ikke likegyldig i v 4. Det er ved å være i ham vi kan bære frukt. Det er ikke ved først å bære frukt at vi vurderes gode nok til være gren på vintreet. Den evangeliske rekkefølge er at vi først må motta gaven: livet og nåden i Jesus Kristus. Bare da blir tjenesten en troens frukt, og ikke en selvpålagt fromhetsøvelse.

V 5. At vi ikke kan gjøre uten Jesus, er ingen enkel påstand. Det gjøres jo mye godt og rett rundt om i verden av mennesker som slett ikke har noe trosforhold til Jesus. Som Guds skapninger har vi alle evne til å handle til andres beste. Men bare de som er grener

på det sanne vintre lever et liv som (midt i sin skrøpeligheit) vitner om livsfelleskapet med Jesus. Troens frukt bærer vi ikke av oss selv. Det er denne sannhet Jesus her setter på spissen (jfr. f. eks. Lk 5,1-11; 6,1-13; 1 kor 15,10; Ef 3,7-9).

V 6. Motsetningen til å bli i Jesus, er å miste livsforbindelsen med ham. Grenen kuttet fra vintreet og kastes. Så samles de og brennes. Hvor konkret skal dette elementet i allegorien tolkes? Det Jesus sier trenger ikke være mer enn en beskrivelse av hva som til vanlig skjer i enhver vingård. Men noen vil spørre om vi her har et bilde på fortapelsens straff og pine. Vi kjenner bildet fra GT (Jes 10,16-18; Mal 4,1; jfr Matt 3,12; Lk 16,22-14). At fortapelsen er en realitet, finner vi mange steder i Johannes-evangeliet, også indirekte i “den lille Bibel”, Joh 3,16. Det er rimelig å tro at vi også her i vintre-allegorien har en henvisning til det evige alvor ved å bryte fellesskapet med ham som er det sanne vintreet.

V 7. Løftet om bønnesvar har Jesus også gitt tidligere i avskjedstalen, Joh 14,13f. Nå gjentar han det, og knytter det til gjennomgangstemaet: “dersom dere blir i meg og mine ord blir i dere”. Her er bønnelivet tydelig en tydelig frukt av å være gren på vintreet og ha fellesskap med Jesus. Hverken her eller andre steder er løftet om bønnesvar en garanti om at hva vi enn ber om, vil Gud raskt være på pletten og gi oss. Guds godhet er større enn som så. Å be om “hva dere vil” er sagt til dem som er i Jesus og ledes av hans ord. Vårt privilegium er at vi får be til “en Far som vet hva dere trenger, før dere ber ham om det” (Mat 6,8).

V 8. Det øverste mål med alle gaver og all frukt er at Gud, vår Far, blir æret og forherliget. Når vi er grener på vintreet Jesus, bærer vi frukt og velsignes med hans gaver. Velsignelsen over vårt liv forherliger ham som er giveren av alle gaver. Forherligelse er ikke bare noe som skjer i himmelen (jfr Åpb. 4). Det skjer også i hverdagslivet på jord når noen gjennom mitt liv aner at det finnes en Gud og en frelser som også vil ha livsfelleskap med dem. Det er store perspektiver over å være en gren på det sanne vintre!

Prekenen

Hva preker vi om på 5. søndag i påsketiden? Det er jo en tekst fullastet med teologi, nok til flere bibeltimer. Flere av oss ville nok være glad om målgruppe og ramme gav anledning til å nettopp å holde en skikkelig bibeltime! Men uansett er det klokt å spørre: Hva er tekstens hovedbudskap, og hvordan kan vi formidle det enkelt og livsnært?

For min del har jeg gjennom hele min tjeneste som forkynner hatt Joh 15,4 som et nøkkelvord jeg utallige ganger har vist til: “Bli i meg, så blir jeg i dere.” Jeg har talt om hvordan evangeliet om syndenes forlatelse gir meg del i Jesu rettferdighet, og lar meg være i ham. Gud ser meg i Jesus. Og når dette skjer, tar Jesus bolig i meg. Søndagsskolens teologi er enkel og holdbar: Jesus tar bolig i hjertet mitt. Han ønsker at jeg skal leve slik at andre ser at han er der. Troens frukt er ingen innsats jeg gjør for

å bli frelst. Frukt er en konsekvens av at jeg er frelst. Som sagt ovenfor: Her er faktorenes orden ikke likegyldig. V 4 lærer oss den evangeliske rekkefølgen. Jeg kan ikke se annet enn at dette er Jesu hovedbudskap i teksten vår. Og da kan jeg bruke bildet av vintreet for å gjøre budskapet forståelig og livsnært for tilhørerne. Jeg kan fortelle at vintreet ikke har noen stamme, men at grenene vokser ut av roten. Jesus er ikke stammen, men både roten og hele treet. Grenene hører sammen, fordi vi alle hører ham til.

Jeg må si noe om hvorfor det er viktig å lytte til Jesu ord, og om hvordan vi kan gjøre det i hverdagen. At vingårdsmannen renser grenene som bærer frukt, skjer jo ikke minst ved at Gud gjennom sitt ord i Bibelen taler til meg både om ting som må bekjennes og gjøres opp. Men han gir også veiledning om hvordan jeg skal leve. Vi kan gjerne si noe om hvilken sammenheng ordene ble sagt i. Det var siste kvelden Jesus var sammen med disiplene. Da var det viktig for ham å få sagt det som lå ham aller mest på hjertet. Det er vårt privilegium å få bringe Jesu hjertespråk videre til andre!

Svein Granerud

Leder i DNIs landsstyre. Seniorrådgiver i Normisjon.

Svein.Granerud@normisjon.no